

İsmail Hakkı AKSOYAK (2009), **OSMANLI TÜRKÇESİ OKUMA KİTABI**,
Grafiker Yayınları, Ankara, 608 sayfa.

Kadri H. YILMAZ*

Üniversitelerde Türk Dili ve Edebiyatı bölümünün temel yapı taşlarından biri olan Osmanlı Türkçesi, öğrencilerin genel olarak zorlandıkları derslerin başında gelmektedir. Çünkü, öğrenciler Arapça ve Farsça kavramların yanı sıra alışık olmadıkları bir alfabe ile karşılaşmaktadırlar. Öğrencilerin içinde bulunduğu bu güç durumu kolay kılmak da değerli hocalarımıza düşmektedir. Bu sebeple Osmanlı Türkçesi'ni öğretmek için birçok değerli yayın yapılmıştır. Bunlardan bir tanesi de; yakın zamanda yayınlanan ve gördüğü büyük ilgi sayesinde kısa bir süre içerisinde yapılan ikinci baskısı hasebiyle burada tanıtılmaya çalışacağımız, Dr. İsmail Hakkı Aksoyak'ın "Osmanlı Türkçesi

Okuma Kitabı" adlı değerli eseridir.

Basımı Grafiker Yayınları tarafından yapılmış söz konusu eser, ön söz hariç 9 ana başlık ve toplam 608 sayfadan oluşmaktadır. Dr. Aksoyak eserin ön sözünde, yürüttüğü Osmanlı Türkçesi derslerinde öğrencilerin genel olarak metin okumada zorlandıklarını gözlemlediğini söylemiş ve bu sorunun da yöntem sorunu olduğuna kanaat getirmiştir. Buradan hareketle Osmanlı Türkçesi Okuma Kitabı'nı, Osmanlı Türkçesi metinlerini daha iyi okuyabilmek ve anlayabilmek amacıyla kendinden önceki kitaplardan farklı bir bakış açısıyla hazırladığını belirtmiştir.

Birinci bölümde verilen kısaltmalar tablosundan sonra, yazar ikinci bölümde Osmanlı Türkçesinde geçen dilbilgisi terimlerine ve bunların kısa açıklamalarına yer vermiştir. Nitekim Osmanlı Türkçesini öğrenmede karşılaşılan önemli problemlerden biri de; dilbilgisi terimlerindeki sorundur. Derslerde aynı kavram için birden fazla terim kullanılması öğrenciler için karmaşık bir durum yaratmaktadır. Örneğin; "iştikak", "türetme", "terkip", "tamlama" aslında aynı anlamı karşılamaktadır. Ayrıca terimlerin çokluğu öğrenciler için daha fazla zaman ve çaba gerektirmekte, bu da öğrencinin dersten soğumasına sebebiyet verebilmektedir.

* Arş. Gör., Nevşehir Üniversitesi

Yazarımız da bunu dikkate alarak Osmanlı Türkçesinde geçen dilbilgisi terimlerini açıklamalarıyla birlikte vermiş, bu sayede de öğrencilerin anlamlarını bilmedikleri terimlere, terimler listesinden kolayca ulaşabilmelerine imkân sağlamıştır.

Üçüncü bölümde Dr. Aksoyak; Osmanlı Türkçesi'nin genel gramer kurallarını, **I. Osmanlı Türkçesi Hakkında İlk Bilgiler**, **II. Eski Anadolu Türkçesi ve Osmanlı Türkçesinde Türkçe Ekler**, **III. Osmanlı Türkçesindeki Farsça Kelime ve Kurallar**, **IV. Osmanlı Türkçesinde Arapça Kelime ve Kurallar**, olmak üzere 4 ana başlıkta toplamış ve bu başlıkların altında da kısa kısa açıklamalarıyla birçok maddeye yer vermiştir. Yazarımız bununla da yetinmeyip, alt başlıkta geçen kuralı, verilen okuma metninde hangi sayfada geçtiğini belirterek öğrencinin zaman kaybetmeden bir nevi uygulama yapmasına zemin hazırlamıştır. Örneğin;

I.8. He kaç türlü okunur?

I.8.1. Kelimenin başında, ortasında ve sonunda “h” okunur.s. 58

I.8.2. Kelimenin ortasında ve sonunda “a” veya “e” okunur. s. 58

I.8.3. Arapça kelimelerde “-t” ile biten bazı kelimeler ile okunur.s. 58

Manzum metinlerde karşılaşılan Farsça kelimeler, okumada bazen sorun olabilmektedir. Çünkü Farsça yalın kelimeler Arapça kelimeler gibi bir vezne bağlı değildir. Doğal olarak metin okumada en çok Farsça kelimelere ve kurallara ihtiyaç duyulur. Hatta birçok ön ek ve son ek başka kelimelerle kalıplaşmış olarak dilimize Şemsettin Sami'nin deyimleriyle satır teşkili oluşturmak üzere girmiştir. “na-hoş, na-müsait, ber-taraf, gül-zâr, dil-sûz...” gibi örneklerin geçtiği metinlerle öğrenciler sıkça karşılaşırsa, Farsça ön ek ve son ekleri öğrenmeleri de kolaylaşacaktır. Nitekim Dr. Aksoyak da bu bakış açısıyla “Farsça Fiiller Tablosu” adlı ayrıca bir başlık açmış ve burada, öğrencilerin en çok karşılaşılabilecekleri fiilleri topluca görebilmeleri için; fiilin hem eski yazılı halini, hem Latin harfleriyle yazılmış halini, hem de o fiilin anlamını gösteren hacimli bir tablo hazırlamıştır. Ayrıca, esere alınmış her metnin içinde geçen Farsça birleşik kelimelerin nasıl meydana geldiğini o kelimelerin analizini yaparak küçük tablolar halinde göstermiştir.

Dr. Aksoyak okuma metinlerine geçmeden hangi metnin kaçınıcı sayfada olduğunu gösteren bir “Metinler Tablosu” ve her öğrencinin mutlaka bilmesi gereken “alfabe ve çeviriyazı (transkripsiyon)” tablolarını verdikten sonra, bu kitabı benzerlerinden ayıran metinlere yer vermiştir. Burada kastettiğimiz; yazarın okuma metinlerine yer verirken izlediği yoldur. Okuma metinleri;

I. *Türkçe Sözcük ve Dilbilgisi Ağırlıklı Metinler*

II. *Farsça Sözcük ve Dilbilgisi Ağırlıklı Metinler*

III. *Arapça Sözcük ve Dilbilgisi Ağırlıklı Metinler*

olmak üzere üç başlık altında toplanmıştır.

“Türkçe Sözcük ve Dilbilgisi Ağırlıklı Metinler” başlığı altında verilen metinler hem Durûb-ı Emsâl-i Osmâniye gibi eski Türk edebiyatı, hem Karagöz, Hoca Nasreddin’in Letâ’ifinden gibi halk edebiyatı, hem de Haluk’un Bayramı, Merdiven gibi yeni Türk edebiyatı metinlerini içermesi bakımından dikkat çekicidir. Böylece, öğrenciler ilgi duydukları ve dolaylı yoldan kendi alanlarının dışındaki edebi eserleri bir kez de Osmanlı Türkçesi’nden okumuş olacaklardır.

“Farsça Sözcük ve Dilbilgisi Ağırlıklı Metinler” başlığı altında da, Servet-i Fünûn dönemine ait metinler ve Divan Edebiyatı’nın ilk dönemine ait eserlerin yanı sıra, Hoca Dehhâni, Necâtî, Bâkî’nin gazelleri ve Tâcizâde Câfer Çelebi’nin Hevesnâmesi’nden alınan parçalar özellikle sevgilinin güzellik unsurlarını işleyen metinler olması bakımından önem arz etmektedir. Çünkü teorik olarak bu unsurları derste öğrenen öğrenci, bu metinler sayesinde pratik yapmış olacak, öğrendikleri de bu sayede akılda kalıcı olacaktır.

“Arapça Sözcük ve Dilbilgisi Ağırlıklı Metinler” başlığı altında ise; daha çok edebiyat teorisiyle alakalı, kelime kadrosu bakımından zor metinlere yer verilmiştir.

Okuma Kitabı’nda yer verilen metinler, imla farklılıklarını en aza indirmek maksadıyla tarayarak aktarmak yerine bilgisayarda yeniden yazılmıştır. Eski yazılı metinden sonra aynı metnin Latin harfleriyle yazılmış hali hemen karşı sayfaya yerleştirilmiştir. Ayrıca bu metinlerin dipnot ve bilinmesi gereken kelimeleri, eski yazılı metnin altında eski harflerle, Latin harfleriyle yazılmış metnin altında da yine Latin harfleriyle yazılmıştır. Bu sayede, Osmanlı Türkçesini öğrenmek isteyenlerin, bir taraftan metinlerde yer alan bilinmeyen kelimelerin anlamlarını herhangi bir sözlüğe ihtiyaç duymaksızın öğrenebilmelerini ve yine herhangi bir Osmanlı Türkçesi dilbilgisi kitabına başvurmada gerekli kurallara hâkim olabilmelerini amaçlamaktadır.

Yazar; seçilen metinlerden “Yeni Lisan”ın 186, “Fecr-i Âtî Encümen-i Edebisi Beyân-Nâmesi”nin 140, “Şiir Hakkında Bazı Mülâhazalar”ın 160, “Yakacıkta Bir Akşamdan Sonra Bir Mezarlık Alemi”nin 170 kadar kelime içerdiğini belirtmektedir. Yazarın önemli bir tespiti de şudur: “Osmanlı Türkçesi ile yazılmış metinleri okumak ve ilerlemek isteyenlerin nasıl ki Ömer Seyfettin’in “Yeni Lisan” makalesini anlamak için 200 kadar kelime bilmelerine ihtiyaç varsa, Osmanlı Türkçesi ile yazılmış diğer metinleri çözmeye başlangıç düzeyi için, en az 200-300 kelimeyi okuyup anlamını hatırlamaları gerekecektir.” Buna benzer sadece dört metni günümüz Türkçesine aktarmak için 500’den fazla kelimeye sözlükten bakıp metne yerleştirmek öğrenci için hem yorucu olabilecek, hem de bu işten soğumalarına sebebiyet verebilecektir. Bunların yerine metinlerin hemen altında verilen kelimelerden faydalanmak öğrencinin yararına olacak, zaman kaybını en aza indirecek belki de öğrencinin bu işten keyif almasını sağlayacaktır.

Öğretim sürecinin önemli bir parçası da öğrencinin öğrendiklerin ölçümüdür. Osmanlı Türkçesi öğrenimi açısından baktığımızda da Dr. Aksoyak bu konuda beş kabiliyetten bahsetmektedir.

Bunlar;

- I. Okuma,
- II. Yazma,
- III. Gramer Bilgisi,
- IV. Kelimelerin metindeki anlamlarını bilip metne yerleştirebilme kabiliyeti
- V. Anlama ve Algılama

Bu beş maddelik tespit gerçekten de dikkate değerdir. Çünkü bunların hepsi birbirini tamamlar niteliktedir. Biri veya ikisinin eksikliği Osmanlı Türkçesi bilgisinin daima eksik kalacağı anlamına gelmektedir.

Hâlihazırdaki Osmanlı Türkçesi öğretimini konu edinen kitaplarda, Osmanlı Türkçesindeki Türkçe kural ve unsurlardan sonra Arapça, ardından da Farsça kurallar öğretilmektedir. “Osmanlı Türkçesi Okuma Kitabı”nda bu geleneğin aksine, Osmanlı Türkçesindeki Türkçe kurallardan sonra Farsça ve son olarak da Arapça kural ve unsurlara değinilmiştir. Yine kendisini bu konudaki diğer kaynaklardan ayırt edici bir özellik olarak “Osmanlı Türkçesi Okuma Kitabı”; dışarıdan bakıldığında bir ders kitabı veya önemli metinleri içeren bir okuma kitabı gibi görünse de, bizce bu kitap aynı zamanda öğrencilerin veya araştırmacıların sıkça karşılaşılabileceği sözcükleri içermesi bakımından sözlüklü bir antoloji işlevi de görmektedir.

Sonuç olarak; eserin değerli bilgiler ve belgelerden oluşan içeriğiyle bir dikkat ve emek ürünü olduğu âşikârdır. Temennimiz, Osmanlı Türkçesi öğretimine farklı bir boyut kazandıran bu eserin yeni yapılacak çalışmalara yön göstermesi ve bu tip eserlerin artması yönünde olacaktır. Bu bağlamda Prof. Dr. İsmail Hakkı Aksoyak’a titizlikle hazırlamış olduğu bu eseri için teşekkür ediyor, çalışmalarının devamını diliyoruz.